

Юридичні науки

УДК 347.652.3

Горлова Світлана Веніамінівна

кандидат юридичних наук, доцент, викладач

Челябінський державний університет

Горлова Светлана Вениаминовна

кандидат юридических наук, доцент, преподаватель

Челябинский государственный университет

Gorlova Svetlana

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Lecturer

Chelyabinsk State University

Гринь Єлиза Отарівна

студент

Челябінського державного університету

Гринь Елиза Отаровна

студент

Челябинского государственного университета

Grin Eliza

Student of the

Chelyabinsk state University

**ПРОБЛЕМА ОБМЕЖЕННЯ ТРАНСМІСІЇ ДЛЯ СПАДКОЄМЦІВ ЗА
ЗАПОВІТОМ**

**ПРОБЛЕМА ОГРАНИЧЕНИЯ ТРАНСМИССИИ ДЛЯ
НАСЛЕДНИКОВ ПО ЗАВЕЩАНИЮ**

PROBLEM LIMIT TRANSMISSIONS TO HEIRS UNDER THE WILL

Анотація. Проблематика обмеження трансмісії для спадкоємців за заповітом в даний час залишається однією з актуальних. В даний час

об'єкти, що переходять в порядку спадкового правонаступництва, дуже розширилися (якщо раніше певною цінністю в передачі майна у спадок були, наприклад, автомобіль, дача, внесок, то в даний час об'єктами спадщини виступають квартири, житлові будинки, земельні ділянки та ін.). Питання спадкового права набувають все більшого значення і важливості. Надіслати або подарувати своє майно це природне бажання будь-якої людини, саме тому питання успадкування носять практичний характер. Визначити коло осіб, яким хочеться заповісти своє майно, можна за допомогою складання заповіту. Спадкодавець вирішує це самостійно, без чийогось тиску, по своїй волі та розсуду. У разі відсутності заповіту спадкування майна відбувається за законом. В умовах економічної нестабільності нашої держави головне завдання повинна складатися в реформі економічної основи, адже в суспільстві постійно зростає потреба до поліпшення якості законодавчих актів та посилення їх ролі в здійсненні і стабільності соціальної справедливості. А право успадкування насамперед дає гарантію для людини особисто розпорядитися своїми матеріальними благами в разі смерті. У статті розглядаються деякі юридичні конструкції, що гарантують перехід права на прийняття спадщини від «відбулися» спадкоємців до інших осіб (правонаступників спадкоємців). Також в статті розглянуто законодавче обмеження трансмісії для спадкоємців за заповітом. Представлені теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми. Автором статті запропоновано деякі зміни, які необхідно внести в законодавчу базу для усунення деяких проблемних моментів.

У зв'язку з набранням чинності з 1 вересня 2018 року змін до низки законів Російської Федерації, що передбачають можливість створення після смерті спадкодавця спадкового фонду, в статті тезово досліджується нова для Росії правова конструкція - спадковий фонд і його загальна характеристика.

Ключові слова: *спадкова трансмісія, спадкодавець, спадкоємець, спадкова маса, спадковий фонд.*

Аннотація. *Проблематика обмеження трансмісії для наследников по завещанию в настоящее время остается одной из актуальных. В настоящее время объекты, переходящие в порядке наследственного правопреемства, очень расширились (если ранее определенной ценностью в передаче имущества по наследству были, например, автомобиль, дача, вклад, то в настоящее время объектами наследства выступают квартиры, жилые дома, земельные участки и др.). Вопросы наследственного права приобретают все большее значение и важность. Передать или подарить свое имущество это естественное желание любого человека, именно поэтому вопросы наследования носят практический характер. Определить круг лиц, которым хочется завещать свое имущество, можно при помощи составления завещания. Наследодатель решает это самостоятельно, без чьего-либо давления, по своей воле и усмотрению. В случае отсутствия завещания наследование имущества происходит по закону. В условиях экономической нестабильности нашего государства главная задача должна состоять в реформе экономической основы, ведь в обществе постоянно растет потребность к улучшению качества законодательных актов и усилению их роли в осуществлении и стабильности социальной справедливости. А право наследования прежде всего дает гарантию для человека лично распорядиться своими материальными благами в случае кончины. В статье рассматриваются некоторые юридические конструкции, гарантирующие переход права на принятие наследства от «несостоявшихся» наследников к иным лицам (правопреемникам наследников). Также в статье рассмотрено законодательное ограничение трансмісії для наследников по завещанию. Представлены*

теоретические и практические аспекты этой проблемы. Автором статьи предложены некоторые изменения, которые необходимо внести в законодательную базу для устранения некоторых проблемных моментов.

В связи с вступлением в силу с 1 сентября 2018 года изменений в ряд законов Российской Федерации, предусматривающих возможность создания после смерти наследодателя наследственного фонда, в статье тезисно исследуется новая для России правовая конструкция — наследственный фонд и его общая характеристика.

Ключевые слова: *наследственная трансмиссия, наследодатель, наследник, наследственная масса, наследственный фонд.*

Summary. *The problem of limiting transmission for heirs by will is currently one of the most relevant. Currently, objects that are transferred in the order of hereditary succession have greatly expanded (if previously a certain value in the transfer of property by inheritance was, for example, a car, a summer residence, a deposit, then at present the objects of inheritance are apartments, residential buildings, land plots, etc.). The issues of inheritance law are gaining in importance and importance. It is a natural desire of any person to transfer or donate your property, which is why inheritance issues are of a practical nature. It is possible to determine the circle of persons who want to bequeath their property by drawing up a will. The testator decides this on his own, without anyone's pressure, at his own will and discretion. In the absence of a will, the inheritance of property occurs according to the law. In the conditions of economic instability of our state, the main task should be to reform the economic framework, because in society there is a constantly growing need to improve the quality of legislative acts and strengthen their role in the implementation and stability of social justice. And the right to inherit, first of all, gives a guarantee for a person to personally dispose of his material wealth in case of death. The article examines some legal constructions that guarantee the*

transfer of the right to accept inheritance from "failed" heirs to other persons (successors of the heirs). The article also discusses the legislative limitation of transmission for heirs by will. The theoretical and practical aspects of this problem are presented. The author of the article proposes some changes that need to be made to the legislative framework to eliminate some problematic points.

In connection with the entry into force from September 1, 2018 of amendments to a number of laws of the Russian Federation, providing for the possibility of creating a hereditary fund after the death of the testator, the article briefly examines a new legal structure for Russia - the inheritance fund and its general characteristics.

Key words: *hereditary transmission, testator, heir, hereditary mass, hereditary fund.*

Актуальним є питання щодо спадкової трансмісії, її правової природи, а також правові наслідки даного явища. Інститут спадкової трансмісії прийшов до нас з римського права (як і більшість норм нашого права). У ранньому римському праві право спадщини розумілося як суто особисте; якщо спадкоємець не зміг прийняти з яких-небудь причин спадщину, то відкривалася спадщина за законом. У преторському праві це означало, що спадкоємець помирає, не встигнувши прийняти спадщину. Претори стали давати введення у володіння, тобто підключати спадкоємців. Це і є створення спадкової трансмісії, тобто перехід права прийняття спадщини в разі, коли прямий спадкоємець не встиг прийняти спадщину через смерть [1, с. 161].

Конструкція спадкової трансмісії являє собою одне з найяскравіших і переконливих доказів того, що спадкування слід сприймати не як простий посмертний перехід майнових прав і обов'язків від однієї особи до іншої,

але як спадкоємство в сукупності юридичних ситуацій, пов'язаних з майновими благами.

Пропонована в цій статті проблема обмеження трансмісії для спадкоємців за заповітом служить цьому підтвердженням. Завдяки механізму спадкової трансмісії в ситуації покликання до спадкування відбувається заміна спадкоємця, який помер після відкриття спадщини і не встиг його прийняти (спадкоємець-трансмітент), його власними спадкоємцями (трансмісарами) за законом, а якщо все його спадкове майно було заповідано - спадкоємцями за заповітом (п.1 ст. 1156 ГК РФ) [8, с. 41].

Таким чином, закон, закріплюючи трансмісію, віддає пріоритет спадкоємцям за законом. Спадкоємці за заповітом можуть виступати трансмісарами тільки в тому випадку, якщо все спадкове майно самого трансмітента було їм заповідано.

Спочатку може здатися, що дане правило цілком органічно - в російському законодавстві дві підстави - спадкування за законом і спадкування за заповітом - не виключають один одного і можуть мати місце одночасно в конкретному відкрився зі смертю спадкодавця правовідносинах.

Так, коли заповіт охоплює не все майно, відкривається можливість покликання спадкоємців за законом, і обидва покликання існують отрутою один з одним, навіть можуть перетинатися (коли спадкоємець за заповітом одночасно є покликаним спадкоємцем за законом). Однак чи можна виводити з цього правила обмеження для спадкоємців за заповітом, і як його обґрунтувати?

Очевидно, слід вважати, що законодавець тут виходить з презумпції (яку, правда, спростувати неможливо, чому вона швидше стає фікцією) про те, що спадкодавець, не обумовивши в заповіті, що заповідає саме все майно призначеним їм спадкоємцям, бажав, щоб інше, не охоплене його

волею майно, успадкували його спадкоємці за законом. Такий же "презумпції «про» передбачуваної волі" спадкодавця при спадкуванні за законом дотримується Конституційний Суд РФ в абз. 3 п. 3 мотивувальної частини постанови від 23.12.2013 № 29-П [4, с. 9].

Якщо розглядати зазначену "презумпцію" стосовно майнової маси спадкодавця, то питань не виникає - дійсно, на якій би підставі успадковували не охоплене заповітом майно наступники за заповітом, яким було заповідано конкретне майно? Однак при спадковій трансмісії мова йде про спадкоємство не в майновому комплексі, а в юридичній ситуації покликання до спадкування. Чи можна "припустити", що трансмітент, заздалегідь знаючи про те, що він помре, не встигнувши прийняти спадщину, бажав, щоб не реалізоване ним право, минаючи призначених ним у заповіті спадкоємців, здійснили виключно спадкоємці за законом? І чи допустимо розглядати юридичну ситуацію відкритого покликання до спадкування як власне майнову вигоду, яка, подібно до частини спадщини, розподіляється по праву прирощення переважно між спадкоємцями за законом (п. 1 ст. 1161 ГК РФ)?

Якщо слідувати подібній логіці, то законодавець при встановленні відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця, не закріплював би її як солідарну (п.1 ст. 1175 ГК РФ), а повинен був в її основу покласти зв'язок успадкованого майна (а не його вартість, як встановлено в абз. 2 п.1 ст. 1175 ГК РФ) з конкретними обтяженнями саме щодо тільки цього майна, а не всього спадщини. Іншими словами, якщо на користь а заповідана вільна від обтяжень квартира, А В-спадкоємець за законом іншого незначного майна, чи означає Це, що банк, в якому спадкодавець отримав кредит, може звернутися зі стягненням тільки до В, при цьому А звільняється від будь-якої відповідальності? Зрозуміло, ні-оскільки конституює ознака спадкування-це його універсальність, з якого випливає і солідарна відповідальність [7, с. 42].

Таким чином, якщо в ситуації обтяження спадщини універсальність спадкування одно поширюється на спадкоємців як за заповітом, так і за законом, то і в ситуації потенційної вигоди (як при трансмісії), універсальність також повинна одно поширюватися. Протилежний підхід, що існує в законодавстві в даний час, містить в собі явну несправедливість.

З урахуванням викладеного автор пропонує відредагувати норму, закріплену в першому реченні п.1 ст. 1156 ГК РФ, виклавши її в такій редакції: «якщо спадкоємець, покликаний до спадкування за заповітом або за законом, помер після відкриття спадщини, не встигнувши його прийняти у встановлений термін, право на прийняття належної йому спадщини переходить до його спадкоємцям, покликаним до спадкування за заповітом або за законом (спадкова Трансмісія)». Далі - відповідно до чинної редакції.

Таке виправлення видається нам справедливим ще й тому, що щодо самого трансмітента (яким може бути як спадкоємець за законом, так і спадкоємець за заповітом, незалежно від того, чи вся спадщина охоплена заповітом) закон ніякого подібного обмеження не встановлює.

Виявлений і розкритий автором вище підхід законодавця несправедливий не тільки по суті. Він скрутний у застосуванні також і тому, що в сучасній судовій практиці виникли серйозні проблеми встановлення тієї обставини, чи заповідано все майно [6, с. 21].

Зі смертю одного зі спадкоємців до відкриття спадщини або одночасно зі спадкодавцем дійсна, юридично оформлена воля заповідача, ним самим не змінена і не скасована, фактично втрачає чинність у відповідній частині, і заповідане даному спадкоємцю майно перетворюється в незаповідане.

Стосовно до трансмісії також виникає питання: якщо Верховний Суд виходить з того, що частина майна фактично перетворюється незаповіданою, тоді і в разі, якщо заповідач (одночасно - трансмітент)

помре після відкриття, але до прийняття належного йому самому спадщини, його трансмісаром буде не залишився спадкоємець за заповітом, а спадкоємці за законом, незважаючи на те, що воля заповідача виражена цілком ясно і несуперечливо? Наскільки законно і обґрунтовано таке роз'яснення?

Відповідно до абз. 2 ст.1111 ГК РФ спадкування за законом має місце тоді, коли і оскільки воно не змінено заповітом, а також в інших випадках, встановлених в ГК РФ. Так, при наявності дійсного заповіту, спадкування за законом можливо тільки щодо незаповіданого майна. Коли ж заповідано все майно (незалежно від розподілу часток між спадкоємцями), міркувати про спадщину не доводиться.

В даному випадку необхідно брати до уваги норми, закріплені в п.1 ст. 1122 ГК РФ, згідно з якими майно, заповідане двом або декільком спадкоємцям без вказівки їх часток у спадщині і без вказівки того, які входять до складу спадщини речі або права кому з спадкоємців призначаються, вважається заповіданим спадкоємцям в рівних частках.

Таким чином, за логікою законодавця формулювання в заповіті про те, що заповідано «все майно в рівних частках», також відноситься до випадку, коли власне заповідано все майно. Тому спадкування за законом тут виключається внаслідок пріоритету заповіту, закріпленого в абз. 2 ст.1111 ГК РФ, і в разі смерті спадкоємця за заповітом до відкриття спадщини його частка повинна перейти згідно прирощенню іншому спадкоємцю за заповітом, і рівним чином саме на нього, а не на спадкоємців за законом повинна поширюватися трансмісія [5, с. 38].

Саме такої логіки-визнання пріоритету заповіту-дотримується законодавець у нормі абз. 2 п.1 ст. 1161 ГК РФ, закріплюючи прирощення на користь спадкоємців за заповітом у разі відпадання їх співспадкоємця за заповітом після відкриття спадщини. При цьому відзначимо, що пріоритет

заповіту ніяк не пов'язаний з тією випадковою обставиною, коли помер спадкоємець - до відкриття спадщини або після нього.

Федеральним законом від 29.07.2017 № 259-ФЗ «Про внесення змін до частини першу, другу і третю Цивільного кодексу Російської Федерації» (далі - Закон № 259-ФЗ) були внесені істотні зміни в ГК РФ в частині норм спадкового права, а також норм про юридичних осіб. Зміни, внесені в частину першу ГК РФ, стосуються такої нової організаційно-правової форми юридичної особи, як фонд. Законодавчо запроваджено його різновид-спадковий фонд. Положення Закону про спадковий фонд набрали чинності з 1 вересня 2018 р.

У зв'язку з появою нового інституту спадкового фонду актуальним стає осмислення особливостей його цивільно-правового становища, у тому числі специфіки його створення та ліквідації, формування органів юридичної особи, регулювання майнового стану та діяльності. Як відзначають дослідники, незважаючи на включення нових норм про спадковий фонд в ГК РФ, залишаються невирішеними окремі питання його правосуб'єктності, взаємозв'язку деяких сімейних і податкових правовідносин з новими положеннями про фонд і питання визнання спадкового фонду Російської Федерації в іноземних державах [2, с. 85].

Згідно ст. 123.20-1 ГК РФ спадковим фондом визнається створюваний в порядку передбаченому цим Кодексом, на виконання заповіту громадянина і на основі його майна фонд, здійснює діяльність з управління отриманим у порядку спадкування майном цього громадянина безстроково або протягом певного терміну відповідно до умов управління спадковим фондом.

Особливості спадкового фонду обумовлені особливою метою його створення-управлінням отриманим у порядку спадкування майном громадянина-засновника фонду, що є спадкодавцем.

Здається, таке формулювання мети, на відміну від соціальної, суспільно корисної мети створення звичайних фондів, носить скоріше приватний, а не суспільно корисний характер, і пов'язується з необхідністю управління і збереження спадщини конкретного громадянина. Безумовно, спадкодавець не обмежений у праві вказати в якості вигодонабувачів фонду широке коло осіб, що може зблизити кінцеву мету створення спадкового фонду з загальнокорисний, соціальної, благодійної, однак виходячи з положень прийнятого Закону спадковий фонд може бути створений також із зазначенням в якості вигодонабувача конкретної особи, в чій приватних інтересах буде здійснюватися управління спадком.

У літературі відзначаються плюси і мінуси створення спадкового фонду. Наприклад, плюсами називають можливість заможних громадян, які мають свій бізнес, зберегти його і після своєї смерті; забезпечити безбідне і тривале існування своїх спадкоємців та інших осіб після своєї смерті; не дати підприємству простоювати півроку, дані законом спадкоємцям на вступ у спадщину; можливість підтримувати розвиток науки і мистецтва і після своєї смерті за рахунок коштів Фонду та ін. Мінусами при цьому вважаються необхідність робити вибір для тих спадкоємців, які мають обов'язкову частку в спадщині, А також додаткові обов'язки, покладені на нотаріусів, які не всім з них припадуть до душі [1,с. 249].

Дійсно, спадковий фонд володіє значними особливостями, істотно відрізняють його від звичайних фондів. Здається, однак, спадковий фонд все ж повинен залишитися фондом як організаційно-правовою формою некомерційних унітарних юридичних осіб. При цьому в законодавстві можуть бути уточнені деякі положення, що визначають особливості правового статусу спадкового фонду, в тому числі цілі його створення і діяльності, наближені до цілей створення і діяльності звичайних фондів, -

Управління спадком для досягнення будь-яких соціальних, корисних цілей.

Література

1. Ільїна, О.Ю., Самойлова, М. В., Еріашвілі, Н. Д. Спадкове право: Навч. посібник для студентів вузів. [Текст] 7- е вид., перероб. і доп. М.: ЮНІТІ– ДАНА, 2018. 300 с.
2. Карташов М.А. Спадковий фонд: нове російське законодавство та іноземний досвід // Сучасне право. 2019. № 10. С. 83-90.
3. Пластиніна Н. спадок New: Що нового? // Житлове право. 2020. № 9. С. 7 - 21.
4. Постанова Конституційного Суду РФ від 23.12.2013 № 29-П «у справі про перевірку конституційності абзацу першого пункту 1 статті 1158 Цивільного кодексу Російської Федерації у зв'язку зі скаргою громадянина М.В. Кондрачука» // СЗ РФ. 2014. № 1. Ст. 79.
5. Рождественський С. Н. Заповіт як правочин за цивільним законодавством / С.Н. Рождественський // Бюлетень нотаріальної практики. 2017. № 5. С. 38.
6. Смирнов С. А. Приріст або право подання? Про пробіл в ст. 1161 ГК РФ // Нотаріальний Вісник. 2016. № 3. С. 19-27.
7. Смирнов С. А. обмеження трансмісії для спадкоємців за заповітом (про нестачу в п. 1 ст. 1156 ГК РФ) // Нотаріус. 2016. № 8. С. 42.
8. Смирнов С. А. спадкова Трансмісія: казуси судової практики // Нотаріус. 2016. № 3. С. 41.

References

1. Ilyina, O. Yu., Samoilova, M. V., Eriashvili, N. D. Inheritance law: textbook for university students. [Text] 7-E ED., Processing. and add. Moscow: Unity. Dana publ. 2018. 300 p. (in Russian).

2. Kartashov M. A. Hereditary fund: new Russian legislation and foreign experience. 2019. № 10. PP. 83-90.
3. Plastinina N. Inheritance New: what's new? // Housing law. 2020. № 9. PP. 7-21.
4. Resolution of the Constitutional Court of the Russian Federation No. 29-p of 23.12.2013 "On the case of checking the constitutionality of the first paragraph of Paragraph 1 of Article 1158 of the Civil Code of the Russian Federation in connection with the complaint of citizen M. V. Kondrachuk" // NW of the Russian Federation. 2014. № 1. Article 79.
5. Rozhdestvensky S. N. Will as a transaction under civil law [Testament as a transaction under civil legislation] // Bulletin of Notarial Practice. 2017. №5. P. 38.
6. Smirnov S. A. Increment or the right of representation? 1161 of the Civil Code of the Russian Federation // Notarial Bulletin. 2016. № 3. PP. 19-27.
7. Smirnov S. A. restriction of transmission for heirs under a will (on the shortage in Clause 1 of article 1156 of the Civil Code of the Russian Federation) // Notary. 2016. № 8. P. 42.
8. Smirnov S. A. Hereditary transmission: incidents of judicial practice. 2016. № 3. P. 41.